

Zdravstvene ankete

Svjetsko istraživanje o uporabi duhana u mladima (GYTS) (Global Youth Tobacco Survey)

Marina Kuzman, Vlasta Hrabak-Žerjavić, Tanja Čorić, Dijana Mayer, Verica Kralj
Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Međunarodni kontekst i institucije uključene u projekt

O pušenju mladih ima mnogo lokalnih, nacionalnih pa i kontinentalnih istraživanja. No nema svjetskih, usporedivih, globalnih istraživanja koja bi omogućila praćenje uporabe duhanskih proizvoda među adolescentima s različitih kontinenata, iz različitih kulturoloških okruženja i pod različitim utjecajima. Osim toga, većina se istraživanja usmjerava na samu naviku te neke stavove i ostala rizična ponašanja povezana s pušenjem, a malo ih obraća pozornost na čimbenike okoline koji na tu naviku imaju ponekad i presudan utjecaj.

U prosincu 1998, "Inicijativa bez duhana" održala je sastanak u Ženevi zajedno s Centrom za prevenciju i kontrolu bolesti, UN fondacijom za djecu (UNICEF), Svjetskom bankom, i predstavnicima svake od 6 regija Svjetske zdravstvene organizacije, kako bi se raspravilo o potrebi standardizacije mehanizama o sakupljanju podataka o uporabi duhana u mladima na globalnoj razini. Sastanak je rezultirao razvitkom "Globalnog sustava za praćenje duhanskih proizvoda", od strane Svjetske zdravstvene organizacije i Centra za kontrolu i prevenciju bolesti, koji se koristi "Svjetskim istraživanjem o uporabi duhana u mladima" (GYTS), kao anketom za prikupljanje podataka.

Centar za kontrolu bolesti (Atlanta) i Svjetska zdravstvena organizacija osmislili su istraživanje Global Youth Tobacco Survey (GYTS) čija je svrha sagledati problematiku uporabe duhana u mladima s različitih stajališta.

Cilj istraživanja

GYTS obuhvaća školsku djecu u dobi od 13-15 godina. Istraživanje procjenjuje stavove učenika, znanje i vrste ponašanja vezane uz uporabu duhana, izloženost pasivnom pušenju, procjenu mladih nastavnog programa prevencije u školi i u zajednici te izloženost mladih medijskim porukama o duhanskim proizvodima. GYTS pruža i informacije o dostupnosti duhanskih proizvoda mladima od 18 godina, te razvijenost ovisnosti kod mladih i poteškoće pri odvikavanju.

GYTS u Hrvatskoj

Istraživanje je u Hrvatskoj prvi put provedeno školske godine 2002/2003. Ustanova nositelj istraživanja je Hrvatski zavod za javno zdravstvo, koordinator za Hrvatsku je bila dr. Tanja Čorić, a članovi istraživačkog tima su prim. mr. sc. Vlasta Hrabak-Žerjavić, dr. Verica Kralj i ing. Mario Hemen. Istraživanje je drugi puta provedeno školske godine 2006/2007. Ustanova nositelj istraživanja je i nadalje Hrvatski zavod za javno zdravstvo, koordinator za Hrvatsku dr. Dijana Mayer, a članovi istraživačkog tima su prim. dr. sc. Marina Kuzman i ing. Mario Hemen. U školama su istraživanje proveli djelatnici Službi za školsku medicinu županijskih zavoda za javno zdravstvo, liječnici ili medicinske sestre nadležni za odabrane škole. Istraživanje se provodilo uz potporu Regionalnog ureda Svjetske zdravstvene organizacije – Kopenhagen i Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske

Metodologija istraživanja

Prema GYTS pravilima, sve osnovne škole koje imaju šesti, sedmi i osmi razred te srednje škole koje imaju prve razrede s 40 ili više učenika bile su uključene u popis za odabir uzorka. Za dobivanje reprezentativnog uzorka učenika u šestom, sedmom i osmom razredu osnovne škole i prvom razredu srednje škole provedena je dvofazna klaster metoda odabira. Za prvu fazu uzorka korišten je popis svih osnovnih škola koje imaju šesti, sedmi i osmi razred te sve srednje škole. Škole su odabirane s vjerojatnošću proporcionalnoj veličini škole. Odabrano je ukupno 60 škola. Druga faza odabira uzorka sastojala se od sustavnog uzorkovanja jednake vjerojatnosti (sa slučajnim početkom) razreda iz svake škole koja je sudjelovala u istraživanju. U popis za odabir uzorka ušli su svi razredi u odabranim školama, a u odabranim razredima svi su učenici sudjelovali u istraživanju. Težinski faktor primijenjen je za svaki odgovor zbog prilagodbe za nedostajuće odgovore i harmonizacije vjerojatnosti odabira. U Hrvatskoj su ispunjena 5.032 anketna upitnika u 60 škola. Odaziv škola bio je 100%, a stopa odaziva učenika 93,3%. Za izračunavanje 95%-ih intervala pouzdanosti za procjenu korišteni su softveri SUDAAN i Epi Info. Rezultati korigirani težinskim faktorom korišteni su za donošenje zaključaka o rizičnom ponašanju uporabe duhana kod učenika šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole i prvog razreda srednje škole.

Anketa je u Hrvatskoj provedena anonimno i dobrovoljno uz poštovanje potpune privatnosti učenika. Učenici i njihovi roditelji su pismeno bili obaviješteni o načinu provođenja istraživanja. Za provoditelje istraživanja (liječnike i medicinske sestre) organizirana je jednodnevna edukacija, kako bi se postupci (anketiranje) u razredima uskladili s međunarodnim standardima GYTS-a. Anketni upitnik sadržavao je 90 pitanja. Učenici su odgovore bilježili izravno na obrazac za odgovore koji je poslužio za obradu podataka optičkim čitačem u CDC, SAD. Upitnik se može dobiti na zahtjev u Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo.

Rezultati istraživanja koje je provedeno školske godine 2002/2003 mogu se naći na <http://www.hziz.hr/publikacije/GYTS.pdf>. Međunarodni su rezultati dostupni na http://www.who.int/tobacco/surveillance/country_reports/en/index.html

Literatura:

- <http://www.who.int/tobacco/surveillance/qyts/en/index.html>
- WHO, WHO Report on the Global Tobacco Epidemic, 2009: Implementing smoke-free environments, <http://www.who.int/tobacco/resources/publications/en/>
- Čorić T, Hrabak-Žerjavić V, Kuzman M, Mayer D. Svjetsko istraživanje o uporabi duhana u mladima. Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Global Youth Tobacco Survey, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Zagreb 2006.